

АСАБЛІВАСЦІ НАМІНАЦЫІ НАЗВАЎ РАСЛІН

Янкаускас Дар'я, Рэспубліка Беларусь

Беларуская дзяржаўная сельскагаспадарчая акадэмія

Беларусь, Горкі

Навуковы кансультант – канд. філал. навук, дацэнт Скікевіч Т.І.

Анатацыя. У артыкуле разглядаецца этымалогія некаторых назваў лекавых раслін, вызначаецца класіфікацыя раслін у залежнасці ад характэрных прыкмет, адлюстраваных у іх назвах, звяртаецца ўвага на тое, што для фармацэўта важна ведаць этымалогію назваў атрутных лекавых раслін.

Ключавыя словы: этымалогія, назвы раслін, прычыны і фактары называння, таксічныя ўласцівасці раслін.

Назвы раслін даюцца ў залежнасці ад многіх фактараў і прычын: ад месца іх росту; ад экалагічных умоў вырасання; ад марфалагічных асаблівасцяў (пабудова, знешні выгляд); ад такіх уласцівасцяў расліны, як колер, смак, пах; ад падабенства з іншымі раслінамі або прадметамі; ад тэрапеўтычнага эфекту; ад таксічнага дзеяння расліны і інш. Таксама расліны атрымлівалі свае назвы ў гонар навукоўцаў, якія ўпершыню іх выявілі і апісалі.

Разгледзім апісаныя вышэй характэрныя прыкметы на канкрэтных прыкладах. Прыкладамі раслін, у лацінскіх назвах якіх адлюстроўваецца іх месца распаўсюджвання, могуць служыць *марознік каўказскі* – расце ў вільготных горных лясах Каўказа; *сафора японская*, радзімай якой з'яўляюцца Кітай і Японія; *абвойнік грэцкі* – пераважае на Балканскім паўвостраве, дзе знаходзіцца Грэцыя. Экалагічная прыкмета адлюстроўваецца ў назве *купальнік горны*, які расце на горных лугах. Умовы вырасання расліны адбіліся і ў назве *сушаніцы балотнай* – сустракаецца на забалочаных берагах рэчак і азёр.

Марфалагічная прыкмета можа ўключаць у сябе асаблівасці будовы расліны, характэрныя рысы знешняй будовы і інш.. Па такой прыкмеце сваю назву атрымала *касія востралісцевая*, ліст якой мае заостраную верхавіну. Назва *салодкакораня голага* паказвае на адсутнасць апушанасці сцябла расліны.

Расліны валодаюць розным водарам, у сувязі з гэтым сваю назву атрымала *зуброўка духмяная*. У расліне змяшчаецца гліказід кумарын, які надае траве зуброўкі пах свежаскошанага сена. Таксама назвы расліны атрымліваюць дзякуючы афарбоўцы: *сінюха блакітная*, *гарачаўка жоўтая*. Назвы раслінам даваліся за падабенства з якім-небудзь прадметам, або нават раслінай. Напрыклад, *хвойнік хваішчавы* – гэта хмызняк, сцябло якога нагадвае сцябло хвашчу.

Некаторыя расліны ў сваёй краявіднай назве адлюстравалі імёны навукоўцаў, якія ўпершыню адкрылі і апісалі дадзеныя расліны. Напрыклад, *чамярыцы Лобеля* даў назву французскі батанік Шарль Плюм'е ў гонар фламандскага батаніка Матыяса дэ Л Обеля. Пралеска Воранава названая ў гонар

рускага батаніка Ю. М. Воранава, які ўнёс прыкметны ўклад у сістэматызацыю кветкавых раслін Каўказскага рэгіёна.

У залежнасці ад перыядаў жыцця або цвіцення, расліны таксама атрымліваюць свае назвы. Да такіх раслін адносяць *перац аднагадовы, першацвет вясновы* і многія іншыя расліны.

Сярод раслін, з якіх атрымліваюць сыравіну, ёсць і атрутныя, якія маюць у сваім складзе таксічныя рэчывы. Таксічныя ўласцівасці раслін таксама часта адлюстроўваюцца ў іх назвах. Ведаючы этымалогію назвы расліны, можна зрабіць высновы аб тым, ці адносіцца дадзеная расліна да групы атрутных. Гэта вельмі важна ў фармацэўтычнай дзейнасці, так як выкарыстоўваць атрутныя лекавыя расліны неабходна з захаваннем строгіх мер засцярогі. Разгледзім некаторыя прыклады раслін, назвы якіх кажуць аб наяўнасці таксічных уласцівасцяў.

Красаўка звычайная (лац. назва *Atropa belladonna* ад *atropos* – «бяспрэчны», «непазбежны») – Карл Ліней даў назву роду па імя грэчаскай багіні лёсу Антропы, якая ўвасабляла непазбежнасць смерці. Відавая назва *беладонна* паходзіць ад італьянскіх слоў *bella* і *donna*, што ў перакладзе на беларускую мову азначае «прыгожая жанчына». У старажытнасці італьянскія дамы капалі сок беладонны ў вочы для таго, каб зрэнкі пашыраліся і вочы набывалі асаблівы бляск. Галоўны алкалоід расліны – гэта атрапін, ён валодае псіхатропным і антыхаліналітычным дзеяннем. Прыкметамі атручвання атрапінам могуць служыць сухасць у роце і глотцы, разладжанне маўлення і глытання, святлабоязь, пачашчанае сэрцабіццё, галаўны боль і інш. Экстракты і настойкі беладонны ўжываюць у медыцыне ў якасці спазмалітычных і болесуцішальных сродкаў пры язвавай хваробе страўніка, жоўцевакаменнай хваробе, брадыкардыі.

Нарцыс паэтычны (лац. назва *Narcissus poeticus*). Сваю радавую назву расліна атрымала ад грэчаскага дзеяслова *narkao*, што ў перакладзе абазначае «адурманьваць, ашаламляць», так як водар вялікай колькасці нарцысаў здольны выклікаць галаўны боль.

У прыкладах, якія мы разгледзелі, на наяўнасць таксічных уласцівасцяў паказвае радавая назва расліны. Яна раскрывае дзеянне, якое выяўляецца пры атручванні рэчывамі, што знаходзяцца ў расліне.

Такім чынам, мы разгледзелі этымалогію некаторых назваў лекавых раслін, вызначылі класіфікацыю раслін у залежнасці ад характэрных прыкмет, адлюстраваных у іх назвах, звярнулі ўвагу на тое, што для фармацэўта важна ведаць этымалогію назваў атрутных лекавых раслін.

Літаратура

1. История названий лекарственных растений [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://studfiles.net/preview/6066124/page:3/>. – Дата доступу: 15.09.2019.

2. Народные названия лекарственных растений [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: https://studbooks.net/2145730/literatura/istorii_nazvaniy_-_nekotoryh_rasteniy. – Дата доступу: 15.09.2019.

FEATURES OF THE NOMINATION OF PLANT NAMES

Yankauskas Daria, Belarus

*Belarusian State Agricultural Academy,
Belarus, Gorki*

Scientific supervisor – PhD, Assistant Professor, Skikevich T. I.

Abstract. The article discusses the etymology of some names of medicinal plants, plant classification is determined depending on the characteristic features, reflected in their names, draws attention to the fact that a pharmacist is important to know the etymology of the names of poisonous herbs.

Keywords: etymology, the names of plants, the causes and factors of naming, the toxic properties of plants.